

РЕЦЕНЗІЯ

на монографію д. е. н., проф. ШУБІНА О. О.

**«ХІМІЧНА ПРОМИСЛОВІСТЬ УКРАЇНИ:
ЕКОНОМІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

Вся сукупність проблем, задач, перспектив і стратегій формування та розвитку хімічного комплексу України представлена в монографії «Хімічна промисловість України: економічні трансформації та перспективи» як цілісному науковому виданні. Вона успішно поєднує аналіз тенденцій, які притаманні світовому ринку в кризових і посткризових умовах, та інноваційних задач для ефективного управління вітчизняним хімічним комплексом.

Структурна побудова монографії, що вміщує шість основних розділів, дозволяє оцінити як теоретичні проблеми антикризового управління складними соціально-економічними системами на протязі чітко структурованих еволюційних стадій, так і практичні питання адаптації хімічних підприємств до динаміки ринкових перетворень.

Особливого схвалення заслуговує поєднання економічних, математичних, статистичних, маркетингових методів дослідження і широке використання фактичного матеріалу власних досліджень автора з кожного окресленого питання. Лейтмотивом цього видання є теза автора про необхідність використання комплексного підходу до визначення сутності антикризового управління та його практичного застосування. Автор говорить, що «відірваність економічної теорії від реалій практики може спричинити втрату між ними будь-яких зв'язків, і тоді постає питання про необхідність і доцільність розробки подібної теорії взагалі».

Наприклад, в 1-му розділі, який в цілому стосується теоретичних засад управління підприємствами хімічної галузі, автором проводиться докладний аналіз існуючих моделей діагностування банкрутства і обґрунтовується необхідність розробки комплексної моделі діагностики банкрутства на підприємстві, яка б враховувала в першу чергу галузеві особливості підприємств та сприяла виявленню основних симптомів кризового стану підприємства з урахуванням фаз розвитку кризових явищ. Галузеві особливості розглядаються через призму впливу умов і чинників розміщення виробництв і підприємств хімічної промисловості, які обумовлені специфікою технологічних процесів. Стверджується, що в міру збільшення ступеня обробки і переробки початкових матеріалів наростає трудомісткість хімічного виробництва. А новітні наукоємні галузі до того ж пред'являють дуже високі вимоги до кваліфікації робочої сили.

В 2-му розділі проводиться докладний аналіз тенденцій розвитку світового ринку хімічної продукції з виокремленням гірничохімічної промисловості (видобуток, збагачення і первинна обробка сировини), основної хімії, основного органічного синтезу полімерних матеріалів (виробництво синтетичних смол і пластичних мас, хімічних волокон, синтетичного каучуку тощо), фарма-

цевтичної промисловості, гумово-технічної, виробництва хімічних реактивів і особливо чистих речовин, синтетичних барвників, лаків, побутової хімії і т. ін.

Безумовною перевагою подання матеріалу розділу є не тільки наведення великого обсягу статистичного матеріалу з стану ринкових сегментів у всьому світі, зокрема в Україні, але й його комп'ютерна інтерпретація та прогнозування на перспективу.

3-й розділ монографії детально окреслює характеристики промислового маркетингу та маркетинг-мікс хімічного підприємства. При цьому найбільшу увагу привертають пропозиції автора щодо використання концепції «слабких сигналів» для розвитку маркетинг-мікс хімічного підприємства, а також питання складових категорії ринкового і ринкового інноваційного потенціалу, методика їх кількісної оцінки та методика стратегічного управління на їх основі, які апробовані на матеріалах діяльності конкретних хімічних підприємств Донецького регіону.

Вагомою перевагою цього розділу монографії є розробка автором моделі управління кризою на підставі систематичного моніторингу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства. Диференціація антикризових заходів на «пасивні», при яких увага концентрується на завчасній розробці антикризових заходів, в межах яких підприємство готується до можливих труднощів у майбутньому, та «активні», основою яких є швидка реакція у вигляді оздоровчих заходів, адекватних до кризи що виникла, складають сутність моделі управління, яка носить універсальний характер та може бути застосована в підприємствах будь-якого профілю дії.

4-й розділ присвячено проблематиці використання можливостей моделювання процесу антикризового управління. В якості науково-практичної новизни викладеного матеріалу слід зазначити, в першу чергу, схему процесу ідентифікації та моделювання ступеня розвитку кризових явищ на підприємстві, та алгоритму моделювання кризи, який дозволяє визначити ступень схильності підприємства до банкрутства через ідентифікацію гостроти кризи.

Також безсумнівну практичну цінність має запропонована авторська матриця діагностичного позиціонування хімічних підприємств, що дозволяє для кожного з досліджуваної сукупності підприємств хімічного комплексу України діагностувати певну зону кризи.

Матеріал 5-го розділу розкриває певні аспекти виникнення стратегічного партнерства, яке ініційоване посиленням процесу глобалізації і швидкого наступу транснаціональних корпорацій на національні ринки. Досить слушним, хоча і не позбавленим певної дискусійності, є погляд автора на стратегічне партнерство як міру, яка покликана сприяти створенню конкурентних

переваг підприємств хімічного комплексу України, оскільки в сучасних умовах інтеграційні об'єднання є найбільш адекватними розвитку ринку в Україні.

У сучасній економічній теорії і практиці на перший план виходить не пошук універсальних моделей розвитку, а створення економічної системи, яка здатна до гнучкого реагування на нові виклики сучасності. Мають цінність з точки зору збагачення методологічного і дослідницького інструментарію запропоновані в монографії підходи до стратегічних економічних зв'язків, які підвищують адаптивну ефективність хімічного комплексу, його здатність до навчання, заохочення інновацій, протидії ризикам і можливість переносити різні експерименти, зокрема, реструктуризацію і модернізацію.

6-й розділ висвітлює проблеми соціальної відповідальності підприємств. На базі аналізу існуючої практики формування соціальних програм доводиться, що хімічна галузь орієнтована в основному на «внутрішні» соціальні інвестиції (розвиток персоналу й охорона його здоров'я), тоді як енерго- та матеріаломісткі галузі — на «зовнішні» (ресурсозбереження й охорона навколишнього середовища). Цей факт розкриває теза про залежність величини соціальних інвестицій від «технології» компанії в широкому розумінні: «легкі» галузі, орієнтовані в основному на роботу з власними співробітниками, змушені зазнавати додаткових витрат, пов'язаних із екологією та ресурсозбереженням.

Формування й освоєння світового ринку та еволюційні процеси ставлять перед хімічним комплексом нові завдання і відкривають можливості для адаптивного управління бізнесом, які і стали предметом викладе-

ного матеріалу монографії «Хімічна промисловість України: економічні трансформації та перспективи», яка заслуговує схвалення за широту охоплення проблематики та глибину її наукового розроблення автором.

При цьому здобутки і привабливість роботи, що розглядається, складаються не з безперечної опису всіх проблем хімічного комплексу України, а з того, що в силу своєї актуальності для сучасної вітчизняної економіки вони мають прямий вихід на сферу більш складних питань загальнонаціонального рівня і спонукають до конструктивної дискусії і пошуку оптимальних варіантів їх вирішення. За умов сьогоденної України, які характеризуються не тільки позитивними соціально-економічними перетвореннями, але й досить високим рівнем нестабільності загального оточуючого середовища, зловживаннями монопольним положенням на ринку окремих гравців, проблеми взаємодії бізнесу і держави, необхідність чіткого спрямування векторів розвитку соціально-економічної системи країни та хімічного комплексу як її важливішої складової, актуалізуються, набуваючи суто практичного, і навіть інструментального значення.

Отже, вихід монографії О. О. Шубіна «Хімічна промисловість України: економічні трансформації та перспективи» є помітною подією, яка варта уваги представників сучасної науки і практики. Підвищена цікавість з їх боку до досліджуваної автором проблематики носить об'єктивний і своєчасний характер, оскільки стан і розвиток стратегічно важливих галузей економіки України, до яких належить хімічний комплекс, були і залишаються факторами, що в значному ступені визначають якість і конкурентоспроможність економічних перетворень.

Віце-президент Академії економічних наук України, доктор економічних наук, професор

М. Г. Білопольський